

Krajská kresťansko-socialistická strana v reflexii dobových slovenských periodík (1923 – 1927)

Milan Olejník, Spoločenskovedný ústav, Centrum spoločenských a psychologických vied SAV,
Košice, olejnik@saske.sk

OLEJNÍK, Milan. Krajská kresťansko-socialistická strana v reflexii dobových slovenských periodík (1923 – 1927). *Človek a spoločnosť* [Individual and Society], 2019, roč. 22, Supplement, s. 62-74. doi: <https://doi-org/10.31577/cas.2019.00.541>

Abstrakt:

The political system of First Czechoslovak Republic was characterized by the large number of political parties organized on ideological, religious and ethnic grounds. Besides Czechs and Slovaks, which constituted a majority of the population, Germans, Hungarians, Ruthenians and members of other ethnic minorities lived in Czechoslovakia. The multi-ethnic composition of Czechoslovakia resulted in the creation of a number of political parties which represented the ethnic minorities. In Slovakia one of the opposition political parties representing the Hungarian community was the Land Christian Socialist Party (Országos Kerestényszocialista Párt). Though the Land Christian Socialist Party (LCHSP) endeavored to represent as well as Hungarians also a segment of Slovaks, Jews and Ruthenians who were magyarized by the pre-War Hungarian regime, this aim had only marginal success, and the LCHSP was primarily a political party representing Hungarians. In regard to the Czechoslovak Republic, during its existence it assumed a strictly oppositional attitude. The main aim of the political strategy of LCHSP was to constitute an alliance of "historic" inhabitants of Slovakia; that is Slovaks, Hungarians, Germans, Ruthenians and others who would be united in their resistance against the Czechs, who were perceived as occupants of Slovakia to the detriment of all others ethnic communities. This aim, however, was not successful, not only in regard to non-Hungarian communities living in Slovakia but also in regard to the Hungarian community as a whole. Besides the left-oriented Hungarians who joined the Communist Party, political opposition was not the exclusive domain of LCHSP. A large segment of Hungarians were adherents to the influential Hungarian opposition party, the Hungarian National Party (Magyar Nemzeti Párt), which pursued a relatively moderate approach to the Czechoslovak political establishment, and therefore differed and competed with the LCHSP. Relations between both parties were frequently tense and conflicting, and only in 1936, when they succumbed to the pressure of Hungary, were the Land Christian Socialist Party and Land Christian Socialist Party united.

Key words:

Hungarian minority. Land Christian Socialist Party. Political opposition. Czechoslovak Republic.

Vznik československej republiky zásadným spôsobom ovplyvnil politické, hospodárske a spoločenské pomery na Slovensku. Demokratické zriadenie umožňovalo etablovanie strán založených na ideologickom a konfesijnom základe. Sloboda etablovať politické strany na základe ideových preferencií sa odrazila v značnom počte politických subjektov, ktoré mali určujúci vplyv na dianie v republike. Jedným z faktorov, ktoré ovplyvňovali formovanie politickej scény, bolo pestré národnostné zloženie. Na programové zameranie a ideologickú orientáciu tejto skupiny strán, i keď v rôznej miere, malo okrem etnická skladba ich voličov aj sociálne postavenie v spoločnosti, náboženská orientácia a regionálne rozdiely.

Československá republika bola síce budovaná ako národný štát Čechov a Slovákov, avšak v prostredí parlamentnej demokracie, v rámci ktorého nebol proces etablovania minoritných politických strán potlačený, okrem československých strán krátko po vzniku republiky sa sformoval značný počet politických subjektov reprezentujúcich etnické menšiny. V národnostnej štruktúre Slovenska mala popri slovenskej majorite početné zastúpenie maďarská menšina. Vzťahy medzi oboma komunitami tvorili nedeliteľnú súčasť novodobých dejín Slovenska.

Pre maďarské obyvateľstvo, ktoré sa stalo súčasťou Československej republiky, bola nová geopolitická situácia radikálne odlišnou realitou, meniacou všetky aspekty ich života, ktoré určovali ich život v Uhorsku.¹ Pre rozhodujúcu väčšinu Maďarov to bola zmena nevítaná, zmena s ktorou sa nedokázali zmieriť počas trvania ČSR. Rezervovanosť voči republike poznačila aj charakter maďarských opozičných politických strán, ktoré reprezentovali väčšiu časť príslušníkov maďarskej spoločnosti. Medzi maďarskými stranami, rovnako ako medzi stranami reprezentujúcimi slovenské obyvateľstvo existovali rozdiely, ktoré reflektovali ekonomické, ideologické a konfesijné špecifiká maďarskej spoločnosti. Dva najvplyvnejšie maďarské subjekty – Krajinská kresťansko-socialistická strana (KKSS) a Maďarská národná strana (MNS), zaujímali voči politike vládnej väčšiny opozičné stanovisko. O priazeň maďarských voličov usilovalo viacero menších politických zoskupení, ktoré však zohrávali v rámci maďarskej politickej scény len marginálny význam. I keď rozhodujúcu časť elektorátu KKSS a MNS tvorili príslušníci maďarskej minority, obe strany charakterizovali rozdiely v etnickej štruktúre voličskej základne, konfesijných preferenciách voličov a v neposlednom rade vo vzťahu ku koalícii vládnych československých strán. Rivalitu prehlbovala aj rivalita medzi čelnými predstaviteľmi oboch subjektov.

Štúdium histórie Krajinskej kresťansko-socialistickej strany je komplikované limitovaným počtom zdrojov a predovšetkým absenciou dokumentačného materiálu, ktorý by umožnil podrobnú rekonštrukciu interných pomerov v rámci strany, vzájomných vzťahov medzi jednotlivými frakciami pôsobiacich na regionálnej úrovni a celkovom hodnotení aktivít strany. Uvedený nedostatok do určitej miery nahrádzajú správy a komentáre maďarských i slovenských periodík, ktoré sú hodnotným zdrojom informácií o charaktere ideologického zápolenia v rámci KKSS ako aj postojoch čelných predstaviteľov strany k politickému vývoju na Slovensku.²

---

¹ K analýze zmien jednotlivých aspektov života maďarskej komunity na Slovensku viac SIMON Attila. *The Hungarians of Slovakia in 1938*. New York : Columbia University Press, 2012.

² Analýze dobovej tlače so zreteľom k politickým aktivitám KKSS je venovaná monografia OLEJNÍK, Milan. *Politické a spoločenské aktivity maďarskej minority v prizme štátnych orgánov a dobovej slovenskej tlače (1918 – 1929)*. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, 2011. Prezentovaná štúdia je doplnením informácií a komentárov dobových slovenských periodík neuvedených v citovanej monografii. Postavenie KKSS dokresľujú aj citácie z literatúry, ako sekundárny zdroj.

V poznaní taktiky a stratégie KKSS, formulovania cieľov, vzťahov medzi čelnými predstaviteľmi strany a reakcií na politický vývoj majú veľkú hodnotu správy a analýzy policajných riaditeľstiev v Bratislave a Košiciach. Štúdia primárne čerpá zo Slovenského národného archívu a Štátneho archívu v Košiciach, v ktorých je dokumentačný materiál uvedených inštitúcií deponovaný. Od svojho vzniku³ predstavitelia KKSS prezentovali stranu ako politický subjekt, ktorého cieľom bolo hájiť záujmy obyvateľov Slovenska bez rozdielu národnosti. Na rozdiel od Maďarskej národnej strany, ktorá reprezentovala výlučne maďarskú komunitu, predstavitelia Krajinskej kresťansko-socialistickej strany od svojho vzniku charakterizovali stranu ako nadnárodný politický subjekt, združujúci všetky etniká žijúce na Slovensku. Pre splnenie strategického cieľa – dosiahnutia autonómie Slovenska v rámci ČSR, KKSS považovala za nevyhnutné získať, okrem maďarského etnika, aj sympatie nemaďarských národností a maďarizovanej časti slovenského obyvateľstva. Britský historik R. W. Seton – Watson videl v snahe maďarských politikov o získanie vplyvu v slovenskej komunite presvedčenie, že výsledkom desaťročí maďarizácie existovali reálne šance na narušenie vzťahu medzi Čechmi a Slovákmi a „návratu“ Slovenska do orbity Uhorska.⁴

Systém hodnôt KKSS vychádzal z encykliky pápežov Leva XIII *Rerum novarum* a Pia XI *Quadragesimo anno*. V oboch encyklikách sú akcentované princípy kresťanského solidarizmu, odmietnutie triedneho boja a zasahovania štátu do cirkevných záležitostí. V praktickej politike Krajinská kresťansko-socialistická strana presadzovala vyhranenú opozíciu voči politike strán vládnej koalície. Primárnym cieľom strany bolo utvorenie jednotného bloku, ktorý by zaručil ochranu pôvodných obyvateľov Slovenska proti centralistickej politike vlády. Ako najúčinnejší prostriedok dosiahnutia uvedeného cieľa považovala KKSS autonómiu Slovenska.

Ideologickým základom ČSR bola téza, že Česi a Slováci nie sú samostatnými národmi, ale „vetvami“ jednotného československého národa, teda že sú „Čechoslovákmi“. Predstava, že existuje „československý“ národ sa však krátko po vzniku ČSR stala terčom kritiky zo strany zástancov existencie samostatného (samobytného) slovenského národa. Politickými predstaviteľmi tohto názoru boli Slovenská ľudová strana (SLS)⁵ a Slovenská národná strana (SNS). V štátoprávnej rovine primárnou politickou požiadavkou oboch subjektov bolo dosiahnutie autonómie, tak ako bola sformulovaná v Pittsburskej dohode podpísanej predstaviteľmi Čechov a Slovákov v USA. Vedenie KKSS vnímalo autonomistické aspirácie časti slovenského politického spektra ako príležitosť získať vplyv na Slovensku a oslabiť centralistickú politiku československej vlády. O úsilí KKSS nadviazať spoluprácu s HSLS informoval denník *Slovenský východ*. Na porade predstaviteľov slovenského oddelenia KKSS zo Slovenska a Podkarpatskej Ukrajiny v júni 1922 údajne prijali rezolúciu v ktorej požadovali „úplnú autonómiu Slovenska“ a deklarovali, „*Že kresťansko-sociálna strana so slovenskou stranou ľudovou...je odhodlaná utvoriť úplný jednotný front.*“⁶

³ „Formálně vznikla 23. listopadu 1919 na sjezdu v Košicích a tehdy se opírala především o katolické spolkové hnutí, impulzy k jejímu konstituování vycházely ze dvou nejvýznamnějších středisek, košického a bratislavského, přičemž příprava prvních parlamentních voleb v roce 1920 se stala příležitostí ke zformování jednotného vedení. Na 1. sjezdu strany v Bratislavě v březnu 1920 delegáti zvolili jejím předsedou nitranského advokáta Jenö Lelleye.“ MAREK, Pavel. Politické strany maďarské menšiny. Zemská křesťansko-socialistická strana. In MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel (eds.). *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československo 18861 – 2004. I. Díl: Období 1861 – 1938*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2005, s. 926.

⁴ R.W. SETON – WATSON. *Slovensko kedysi a teraz*. Praha : Orbis, 1931, s. 26.

⁵ Po roku 1925 bola SLS premenovaná na Hlinkova slovenská ľudová strana (HSLS).

⁶ *Slovenský východ*, 14. jún 1922, č. 134. Kooperácia medzi kresť. soc. a ľudákmi v otázke autonómie Slovenska, s. 2.

Vedenie KKSS získalo určitú popularitu medzi slovenským obyvateľstvom a približne desatinu z celkového počtu členov strany tvorili slovenské organizácie. So zámerom získať slovenských voličov, ktorí neovládali maďarský jazyk, KKSS financovala vydávanie týždenníka *Vôľa ľudu*.⁷ Nízka jazyková úroveň periodika však evokovala kritické reakcie zo strany slovenskej tlače, ktoré nedokázala redakcia presvedčivo vyvrátiť.

Aktivity Krajinskej kresťansko-socialistickej strany, podobne ako aktivity iných opozičných strán, boli predmetom podrobného monitoringu bezpečnostných orgánov republiky. Rozsiahly spisový materiál vypracovaný policajnými riaditeľstvami v Bratislave a Košiciach, poskytuje informácie o interných vzťahoch medzi čelnými predstaviteľmi strany, politických programoch, reakciách na meniacu sa politickú situáciu, taktike a stratégií voči opozičným politickým subjektom i stranám vládnej koalície. Často je jediným zdrojom poznatkov o činnosti KKSS.

I keď väčšinu voličov KKSS tvorili príslušníci maďarského etnika, k strane sa hlásila aj časť slovenského obyvateľstva.⁸ V roku 1923 viac ako desatina základných stranických organizácií bola slovenská.⁹ Príslušníci a sympatizanti KKSS slovenského pôvodu, označovaní ako „maďaróni“, sa stávali často terčom nenávistných útokov ako zradcovia slovenského národa. Na údajne slovenské korene popredných predstaviteľov KKSS J. Lelleya a J. Jablonického poukázal Ivan Daxner, predseda Sociálne demokratickej strany robotníckej na Slovensku. Nazval ich renegátmi a prehlásil, že „*Od takýchto renegátov nesmú sa nechať Maďari mýliť.*“¹⁰

V predvečer obecných volieb stanovených na 16. septembra 1923 Ústredie slovenského oddielu KKSS (Ústredie) publikovalo *Ohlas k voličom Slovenska*, ktorom vyzvala stúpencov, aby voľby previedli pre dobro Slovenska k rýchlemu vydobytiu jeho samosprávy.¹¹ Ústredie deklarovalo nutnosť jednoty všetkých národností potrebou Slovákov rovnako ako Maďarov a ďalších národností na Slovensku brániť svoje záujmy.¹² Podľa *Vôle ľudu* možnosť splynutia Čechov a Slovákov by bola hrozbou nielen pre slovenský národ, ale ohrozením aj maďarskej a nemeckej minority na Slovensku.¹³

⁷ Vydávanie *Vôle ľudu* bolo zahájené 1. februára 1923 v Nitre a Košiciach.

⁸ V správe Policajného riaditeľstva v Košiciach (PR K) odoslanej Župnému úradu v Košiciach (ŽÚ K) 22. januára 1922, sú uvedené príčiny – tak ako ich vnímalo PR K, úspechu KKSS v úsilí získať voličov v prostredí slovenskej komunity na východnom Slovensku: „*Strana kresť. sociálna, najmohutnejšia strana východného Slovenska je známa svojimi iredentistickými snahami. Je príznačné, že napr. v prešovskej organizácii, čítajúcej asi 2 000 členov, je väčšina časť Slovákov, ktorí boli prv v ľudovej strane, avšak po jej odklonení sa od maďarských kresť. sociálov, podľahli vinou protičeskej politiky ľudákov agitácii kresť. sociálov. Strana orientuje sa stále na Budapešť a pravdepodobne odtiaľ dostáva i hmotnú podporu. Po prevrate regrutovala sa skoro výlučne z Maďarov, ale silnou agitáciou a propagandou nadobudla prívržencov i medzi Slovákami.*“ Štátny archív (ďalej ŠA) Košice, fond (f.) Policajné riaditeľstvo Košice (PR K), škatuľa (ďalej š.) 12, číslo (ďalej č.) 1029/21 red. Evidencia politických strán, bez čísla (b. č.).

⁹ MAREK, P. *Politické strany maďarské menšiny...*, s. 928.

¹⁰ „*Dr. Lelley je v originále Slovákom, menoval sa Chudý a má dnes maďarské meno. Matka dr. Jablonitzkého hovorí len slovenský. Otec jeho bol tiež Slovákom...Pred vojnou boli obaja nepriateľmi národnostnej rovnoprávnosti, jako tiež všeobecného volebného práva: dnes hlásajú že sú nepodvratnými demokratmi.*“ *Robotnícke noviny*, 20. júl 1923, č. 162, Kto že sú vodcovia maďarských kresťanských socialistov?, s. 1.

¹¹ *Vôľa ľudu*, 2. september, 1923, č. 35, Kresťanská Sociálna Strana Slovenska. *Ohlas k voličom Slovenska*, s. 1.

¹² „*My len chceme, aby náš slovenský národ či doma, či za hranicami mal čím menej nepriateľov a...pri dobíjaní autonómie nebol ponechaný sám na seba, lež mal po boku i pomoc Maďarov i Nemcov, čo sú na Slovensku.*“ *Vôľa ľudu*, 2. september, 1923, č. 35, Kresťanská Sociálna Strana Slovenska. *Ohlas k voličom Slovenska*, s. 1.

¹³ „*Akonáhle by sa český národ stal 10 miliónovým, nič by ho nehatilo viac v tom, aby jedno za druhým absorboval najprv Maďarov...i Nemcov. Teda postup veľmi jasný a jednoduchý...Znamená toľko, že existenčný boj slovenského národa nie je a nemôže byť pre Maďarov a Nemcov ľahostajným...Existenčná otázka slovenského národa takýmto*

16. septembra 1923 sa konali obecné voľby, v ktorých KKSS zaznamenala úspech najmä v mestách. *Robotnícke noviny* pripisovali úspechy KKSS aktivite strany a pasivite politických subjektov vládnej koalície: „*Tá skutočnosť, že strane tejto podarilo sa vniknúť do rýdzo slovenských krajov (Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Topolčany, Veľký Šariš, Sol'nohrad) rozbitím ľudáckych organizácií nasvedčuje o jej organizačnej schopnosti a čulosti. Nevšímavosť a pohodlie štátotvorných strán nesie tiež veľkú vinu...A ak sa Hlinka domnieva, že demagógiou a zdvojnásobením českých štvanic podarí sa mu čeliť tomuto nebezpečnému prúdu, tak je na veľkom omyle.*“¹⁴ Denník Slovenskej ľudovej strany *Slovák*, nesporne v reakcii na nárast popularity KKSS, zaujal k rivalovi kritické stanovisko, vyjadril pochybnosti o skutočných zámeroch maďarskej politickej reprezentácie a obvinil čelných predstaviteľov zo slobodomurárstva.¹⁵ Na základe článkov uverejnených v maďarskej menšinovej tlači *Slovák* dospel k uzáveru, že „...*najväčšou chybou maď. opozície je, že v terajšej dobe boja svetonázorov chce narábať s katolícko-liberálnou-bolševicko-slobodomurárskym konglomerátom, ktorému z času na čas hľadá dobré pomenovanie.*“¹⁶ Terčom kritiky *Slováka*, ktorý citoval maďarské periodikum *Kassai Napló*, bol aj údajne nesprávny prístup maďarských minoritných politikov k robotníkom.¹⁷

Útoky *Slováka* nezostali bez odozvy. *Vôľa ľudu* obvinila ľudákov z nevďačnosti za pomoc preukázanú v boji proti centralistickej politike vlády a z koketovania s Prahou.¹⁸ *Slovák* bol obvinený zo šovinizmu, ktorý sa údajne stal kritériom aj v hodnotení kresťanského svetonázoru.¹⁹

Spor so Slovenskou ľudovou stranou ustúpil do pozadia, potom čo *Vôľa ľudu* bola nútená upriamiť pozornosť na prehlbujúcu sa krízu v KKSS, ktorá v roku 1925 postupne prerastala do otvoreného konfliktu. S uistením, že sa nejedná o „nič neobyčajného“, redakcia priznala, že „*V maďarskom oddiele kresť. soc. strany nastali spory strany...nastali spory medzi jednotlivými členmi vedúcimi...*“²⁰ I keď *Vôľa ľudu* roztržku bagatelizovala len ako epizódu, diferencie v KKSS dospeli do štádia, ktoré ohrozovalo samotnú existenciu strany.²¹ V správe Župnému úradu v Košiciach za

---

spôsobom sa stáva i ich existenčnou národnou otázkou...centralizmus núti Slovákov, Maďarov a Nemcov, aby tvorili spoločný proti centralistický národný blok.“ *Vôľa ľudu*, 7. október, 1923, č. 35, Blok domorodých, s. 1.

¹⁴ *Robotnícke noviny*, 8. november 1923, č. 254, Dojmy zo zjazdu kresťanských socialistov, s. 1.

¹⁵ Redakcia vyjadrila názor, že „...*vodcovia maďarskej menšinovej politiky, nie sú osobne zárukou státišom maďarských katolíkov, že s ich národným a náboženským presvedčením poctivo zmýšľali...Slobodní murári opanovali maďarské strany...A u maďarských strán i tlač i organizácia je v rukách nekatolíckych, ba proti katolíckych...*“ *Slovák*, 31. júl 1924, Kráľovskí umelci v maďarských stranách, s. 1.

¹⁶ *Slovák*, 1. august 1924, č. 174, Čo hovoria Maďari o našej kritike o maďarskej opozičnej politike?, s. 1.

¹⁷ „*Kassai Napló poukazuje, že maď. robotníctvo na Slovensku pláva vo vodách internacionalizmu bolševického a nie je veľmi ochotné viesť národnú alebo menšinovú politiku...Kassai Napló dôvodí, že bez robotníctva silného maďarského povedomia, ktoré by sa pridalo k občianstvu maďarskému nemôže sa na Slovensku úspešne pracovať.*“ *Slovák*, 2. august 1924, č. 174, Chyba maďarskej politiky na Slovensku, s. 2.

¹⁸ „*Nám môžu byť ľudáci povďační, že sa vyslobodili z pasce centralizmu...Ľud nie, ale mnohí s predákov škúlia ešte vždy do Prahy a po mastných hrncoch...Akiste sa zase chcú sobášiť so Šrámkom a my ako stráž im stojíme v ceste, preto útočia na nás.*“ *Vôľa ľudu*, 17. august 1924, č. 33, Zvrhlosť ľudákov, s. 1.

¹⁹ „*Ľudácky časopis Slovák aj to vytýka našej strane, že nie sme dobrými katolíkmi, keďže vraj spolu držíme s Maďarmi a Nemcami...Že sú v našej strane niektorí luteráni a kalvíni, statoční kresťania, tomu by sa mali ľudáci len tešiť. Tito Maďari a Nemci kresťanského ducha by nikdy nevstúpili do ľudovej strany pre jej národný šovinizmus. Nebyť našej strany, vstúpili by do radov protikresťanských.*“ *Vôľa ľudu*, 24. august 1924, č. 34, Zvrhlosť ľudákov II, s. 1.

²⁰ *Vôľa ľudu*, 24. apríl 1925, č. 15, O spore v maďarskej sekcii kresť. soc. strany, s. 2.

²¹ Podľa P. Mareka, „*Do poloviny 20. let ve straně zápasila dvě křídla. Menšina, vedená předsedou strany J. Lelleyem, se snažila prosadit orientaci na Československou stranu lidovou, přičemž úzka spolupráce měla přirozeně v pozadí aktivistický přístup vstřícnosti vůči vládě. V maďarském prostředí představoval takový směr kontroverzní tendenci, která neměla naději na úspěch, což se také projevilo před parlamentními volbami v roce 1925, kdy frakce nuceně*

mesiac apríl, Policajné riaditeľstvo v Košiciach (PR K) hodnotilo situáciu KKSS ako „ochromenú“. Súperiace frakcie v strane sa snažili získať na svoju stranu členov KKSS vo východoslovenskom kraji, kde získala prevahu opozícia proti J. Lelleyovi. Udalosťou, ktorá negatívne zasiahla do postavenia KKSS bola aj smrť biskupa Fisher-Colbrie, významnej osobnosti v spoločenskom živote Košíc. Biskup Fisher-Colbrie bol stúpencom KKSS, ktorý výraznou mierou prispieval k vnútornej stabilite strany.²² O poklese vplyvu informoval tiež *Slovák*: „Kríza v maďarskej kresťansko-sociálnej strane trvá ďalej a stáva sa veľmi nebezpečná pre predsedu Lelleya a celé vodcovstvo strany. Kresťansko-sociálne organizácie rad-radom hlasujú nedôveru Lelleymu a jeho priateľom. Posledne odhlasovali Maďari v Košiciach dôveru tým členom strany, ktorých Lelley dal vylúčiť a žiadajú zvolať ústredný výkonný výbor strany.“²³

K radikálnej zmene vo vedení KKSS došlo 16. mája, po nahradení predsedu J. Lelleya piatimi členmi výkonného výboru. Podľa Policajného riaditeľstva v Košiciach (PR K) J. Lelley utrpel rozhodujúcu porážku keď počas hlasovania výkonného výboru sa rozhodujúca väčšina členov vyjadrila za jeho odvolanie. PR K považovalo za primárny dôvod nedôvery voči J. Lelleyovi podozrenie, že udržiaval kontakty s československou vládou.²⁴ *Robotnícke noviny* sarkasticky komentovali vývoj v tábore maďarských opozičných strán. Denník poukázal na neúspech aspirácií sformovať jednotnú platformu a na rozkol medzi maďarskými politickými predstaviteľmi, ktorý využil predovšetkým G. Szüllö na upevnenie svojho vplyvu.²⁵ *Slovák* vnímal Lelleyovu porážku ako výsledok pasivity a odtrhnutosti od širokých vrstiev voličov strany.²⁶ J. Lelley sa však nemienil vzdáť bez boja. *Slovak* bol nútený pripustiť, že „Po rozhodnutí predstavenstva kresť. sociálnej strany o prijatí demisie Lelleyovej zúri boj v kresťansko sociálnom tábore ďalej... Lelley – ktorý nevy pustil z rúk svojich ani jeden úradný časopis na západe (Nepakarát a Vôľa ľudu) – útočí teraz na stranu, že vraj je to boj západu a východu a priznáva, že východný smer nateraz zvíťazil.“²⁷ O aktivitách J. Lelleya informovalo 17. júla 1925 PR K Prezídium ministerskej rady v Prahe. Podľa PR K za Lelleyom stála značná časť členov strany na západnom Slovensku a v Bratislave ho podporovali všetky stranické organizácie.²⁸ K rozštiepeniu KKSS na východnú a západnú frakciu došlo počas konferencie revoltujúcej časti členov strany v Bratislave 27. septembra 1925 na ktorej účastníci odsúhlasili založenie Západoslovenskej kresťansko-sociálnej strany. Do funkcie predsedu bol zvolený Antal Drexler a do výboru J. Lelley. *Robotnícke noviny* hodnotili vývoj v KKSS na západnom Slovensku ako „...veľký úspech poslanca dr. Lelleya, ktorý bol pred pol

---

opustila stranu a nové vedení, v jehož čele stal G. Szüllö, ji orientovalo do tábora negativistických strán.“ MAREK, P. *Politické strany...*, s. 929.

²² Štátny archív Košice (ŠA) Košice, f. Župa košická (Ž K), š. 262, b. č., Měsíční správa za duben 1925.

²³ *Slovenský denník*, 4. apríl 1925, č. 77, Kríza medzi Maďarmi, s. 1.

²⁴ ŠA Košice, f. Ž K, š. 68, č. 6152/25 prez. Křesťanští sociálové v Košicích – situační správa, b. č.

²⁵ „Hrdinom a vítazom celej trmy-vrmy odohrávajúcej sa v posledných mesiacoch v maďarskej kresťansko-sociálnej strane, je akiste bývalý župan Gejza Szüllö, ktorý sa stal predsedom maďarskej ligy pre Spoločnosť národov...Maďarská liga pre Spoločnosť národov má byť inštitúciou, ktorá má fabrikovať žaloby a rôzne sťažnosti o utlačaní maďarskej menšiny“. *Robotnícke noviny*, 5. jún 1925, č. 126, K zrúteniu jednotnej fronty maď. strán opozičných, s. 1.

²⁶ „Lelley bol vzor pomadžarčeneného džentrika, ktorý ľud používal len za prostriedok nadobudnutia si mandátu...Keď sa mal preukázať činní – mlčal. Bezstarostnosť jeho dala podnet, že strana bola čím ďalej tým viac zavedená na liberálne vody...Dnes už Lelley patrí minulosti.“ *Slovák*, 19. máj 1925, č. 112, Po Lelleyho páde, s. 1.

²⁷ *Slovák*, 24. máj 1925, č. 116, Bitka v maďarskej opozícii, s. 1.

²⁸ ŠA Košice, p. Košice, f. Ž K, š. 68, č. 8436/25 prez. Křesťansko-sociální strana – situační správa, b. č.

rokom odstránený z predsedníctva strany a preto si založil stranu vlastnú.²⁹ *Vôľa ľudu* vinila z rozkolu v strane Szullöv nezáujem o hľadanie kompromisu medzi oboma skupinami.³⁰

Proces konsolidácie KKSS pokračoval aj na východnom Slovensku. Podľa správy PR K odoslanej Ministerstvu s plnou mocou pre správu Slovenska (MPS) 30. septembra 1925, Lelleyova frakcia na východnom Slovensku a menovite v Košiciach mala len veľmi nízky počet stúpcov, zväčša z radov robotníkov a nemala možnosť výraznejšie ohroziť KKSS.³¹ PR K však zastávalo negatívny názor na perspektívu KKSS udržať si vplyv medzi maďarskými voličmi. V správe adresovanej Župnému úradu v Košiciach 3. novembra 1925 je uvedené, že KKSS sa ocitla v úpadku. Podľa PR K úsilie strany získať vedúce postavenie v rámci maďarskej politickej scény zlyhalo. Primárnou príčinou boli údajne osobné animozity medzi vedúcimi predstaviteľmi opozičných politických subjektov.³² *Robotnícke noviny* uviedli, že primárnou obeťou sporov medzi maďarskými stranami bola najmä KKSS, avšak, paradoxne, nestabilitu politickej situácie využil G. Szullö k posineniu svojho vplyvu v strane.

Vedenie KKSS nemalo záujem definitívne spretrhať väzby s prívržencami J. Lelleya. I keď v októbri KKSS prijala uznesenie o vylúčení členov Lelleyovej frakcie zo strany, jednotliví členovia mali možnosť v KKSS zotrvať. Uvedený postup bol podľa informácii PR K motivovaný hrozbou, že Maďarská národná strana získa v prostredí maďarských voličov vplyv na úkor kresťanských socialistov.³³

Od polovice roku 1925 sa aktivity KKSS, rovnako ako všetkých politických strán v ČSR, koncentrovali na voľby do Národného zhromaždenia. Podľa PR K prevládala v KKSS optimistická nálada v očakávaní volebného úspechu.³⁴ Periodikum *Vôľa ľudu*, ktoré zostávalo lojálne Lelleyovej skupine, však vyzvalo maďarských voličov, aby dali hlasy Západoslovenskej kresťansko-sociálnej strane (ZKSS). Redakcia označila predstaviteľov KKSS, menovite G. Szüllóa, za „maďarských džentrikov“, liberálov a nevercov, ktorí nereprezentujú skutočné princípy kresťansko-socialistického politického programu strany a jej voličov.³⁵ Na základe hlásení informátorov PR K však pre Kresťansko-socialistickú stranu bola MNS ďaleko vážnejší súper než ZKSS. PR K predpokladalo že intenzita predvolebného boja medzi KKSS a MNS oslabí obe strany

²⁹ *Robotnícke noviny*, 29. september 1925, č. 221, Maďarská strana kresťansko-sociálna rozbitá, s. 2.

³⁰ „Že sem dospeli veci, to majú na svedomí protilelleyovci, tiež novozvolený pán kr. predseda dr. Szullö. Tento mal času úplný mesiac uspokojiť myseľ a zahojiť rany. Tak ich hojil, že ani nehľadal styky s opozíciou a v predsedníctve slovenského oddielu ani len úvahy nevzal.“ *Vôľa ľudu*, 4. október 1925, č. 33, Veľzhromaždenie Kresťansko-sociálnej strany v Bratislave, s. 1.

³¹ „Lelley v Košicích a na východnom Slovensku disponuje jen nepatrným počtem přívrženců a to jen výlučně v řadách dělnictva odborových organizací. Tito přívrženci Lelleyovy frakce jsou většinou chudí robotníci...na poslední schůzi odbr. organizací byla účast dělnictva velice chabá...“ ŠA K, f. ŽK, š. 94, č. 11819/25, Kresťansko sociálna strana – prípravy ke sjezdu v Košicích dne 4. X. 1925, s. 2.

³² ŠA Košice f. Ž K, š. 68, č. 131189/125 prez. Křesťansko-sociální strana – činnost, s. 1.

³³ ŠA Košice, f. Ž K, š. 91 č. 13501/925 prez. Křesťansko-sociální strana – činnost, b. č.

³⁴ V správe PR K Ministerstvu s plnou mocou pre správu Slovenska zo 14. augusta 1925 je uvedené, že „Situace strany je dle hlášení venkovských tajemníků s důvěrníků povšechně dobrá. Na venkově /Bodrog, Abau, Zemplín/ jsou veškeré organizace připraveny na volby. Strana očekává, že v poměru k posledním volbám do župních velitelstev dostane při budoucích volbách do N. S. 35 – 50 % více hlasů. Vysvětluje se to tím, že hlavně komunisté strátili na venkově ve značném rozsahu své dosavadní pozice...Každý pokus Lelleyovců o rozbití strany, jakož i sem zasláné letáky a časopisy zůstaly bez účinku.“ ŠA Košice, f. Ž K, š. 90, č. 9609/25 prez. Předvolební situace křesťansko-sociální strany východním Slovensku.

³⁵ *Vôľa ľudu*, 8. november 1825, č. 38, Posledný náš odkaz v 12-tej hodine, s. 1.

a bude mať negatívny vplyv na ich volebné výsledky.³⁶ Vzhľadom na pretrvávajúci záujem získať hlasy aspoň časti slovenských voličov, KKSS usilovala aj o diskreditáciu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Okrem iného obvinila HSLS zo zrady boj za autonómiu a kolaboráciu s vládnu koaliciou pri odhlasovaní zákona o pozemkovej reforme.³⁷

Na rozdiel od katastrofálneho neúspechu ZKSS, ktorá získala do poslaneckej snemovne len 17 285 a do senátu 17 521 hlasov, pre Krajiniskú kresťansko-socialistickú stranu hlasovalo 98 388 do poslaneckej snemovne a 85 777 do senátu príslušníkov maďarskej minority.³⁸ Vzhľadom na nízky počet hlasov ZKSS nemala zastúpenie v poslaneckej snemovni ani v senáte a v roku 1926 zanikla.

Policajné riaditeľstvo hodnotilo výsledok KKSS vo voľbách ako neúspech a príčinu údajne neuspokojivého volebného výsledku v zmene politickej orientácie maďarskej vlády.³⁹ Podľa PR K. J. Lelley v dôsledku volebnej porážky prehlásil, že rezignuje na účasť v politickom zápole, avšak konečné rozhodnutie prenechal predstaviteľom ZKSS.⁴⁰

Napriek neúspechu Západoslovenskej kresťansko-sociálnej strany Prezídium župného úradu v Bratislave hodnotilo výsledok volieb ako víťazstvo opozičných, predovšetkým maďarských strán. Maďarské strany získali hlasy voličov údajne v dôsledku ťažkej hospodárskej situácie, nárastu nezamestnanosti sezónnych poľnohospodárskych robotníkov, ktorí stratili možnosť cestovať za prácou do Maďarska, útlmu aktivít v priemysle a celkovej nespokojnosti s pomermi na juhu Slovenska.⁴¹

PR v Košiciach však hodnotilo situáciu KKSS negatívne. Kresťanskí socialisti údajne zápasili s viacerými ťažkosťami, ktoré oslabovali pozíciu strany. I keď sa predstaviteľom KKSS podarilo odstrániť vnútorne rozpory, hrozbou sa stal nárast popularity Maďarskej národnej strany na vidieku a rastúci vplyv ľudovej strany v časti slovenskej spoločnosti, ktorá tradične patrila medzi voličov KKSS. Problémom bol aj nedostatok peňazí potrebných na financovanie strany. Zatiaľ čo HSLS

---

³⁶ „Boj (KKSS) vedený proti maďarské straně národní je čím dále tím ostřejší s přechází mnohdy, jak tomu bylo i na schůzi křesť. soc. v Košicích dne 7. listopadu t. r. v přímě výbuchy hněvu a nenávisti. Maďarská strana národní nezůstává ovšem křesť. socialistům ničeho dlužna a ...převádí pokrokovější členstvo na svou stranu...Následkem těchto bojů a vystoupení maďarské strany národní vůbec je pozice křesť. soc. velmi otřesená a v zasvěcených kruzích se usuzuje, že maďarští křesťanští socialisté obdrží v těchto volbách mandáty nanejvýše dva, naproti tomu národní strana maďarská mandáty čtyři.“ ŠA Košice, f. Ž K, š. 102 č. 1377/125 prez. Maďarská strana křesť. socialistů – činnost, s. 1.

³⁷ Plagát HSLS s názvom „Či potrebujeme Krajiniskú Kresťansko Sociálnu Stranu?“, b. č.

³⁸ *Československá statistika – svazek 31, Řada I. (volby sešit 2). Volby do poslanecké sněmovny v listopadu 1925, Tab. Č. 2, Praha 1926, s. 9.*

³⁹ „...poměrný neúspěch maďarské křesťanské sociální strany ve volbách do národního shromáždění dlužno přičítati v první řadě nové orientaci maďarské vlády, která prý podporovala maďarskou stranu národní a křesťanské sociály nechala padnouti. Bethlen prý nahlédl, že menšinová politika v Československu nedá se nadále prováděti negačním způsobem a iredentou jako dosud a schválil prý proto plány poslance Szentivanyho, který prý před započatím své akce obrátil se do Budapešti o radu... Mezi křesťanskými socialisty se mluví, že maďarská národní strana dostala od maďarské vlády značné podpory na volební agitaci, kdežto křesťanskí socialisté nedostali tentokrát ničeho. Následkem toho mohla také maďarská národní strana vyvinouti větší agitaci, zvláště když měla za sebou všechny větší maďarské časopisy.“ ŠA Košice, f. Ž K, š. 99, č. 14439/25 prez. Maďarská strana křesťansko sociální – činnost, b. č.

⁴⁰ „Lelley sice prohlásil, že se podrobuje rozhodnutí národa a že odstupuje, ale ve svém svolání uvedl, že přenechává druhým činovníkům svého křídla na rozhodnutí, zdali budou v jeho intencích pokračovati anebo se rozhodnou jinak. Tato okolnost je vykládána tak, že si Lelley pro každý případ ponechal zadní dvířka a není prý vyloučeno, že během času dojde mezi oběma křídly ke smíru.“ ŠA Košice, f. Ž K, š. 99, č. 14439/25 prez. Maďarská strana křesťansko sociální – činnost, b. č.

⁴¹ Slovenský národný archív (SNA) Bratislava, f. Policajné riaditeľstvo Bratislava (PR B), š. 700, č. 700 prez. Pravidelná situačná správa zo župy bratislavskej za štvrtý štvrt'rok, b. č.

sa stala terčom kritiky kvôli rokovaniam s vládnymi stranami, vznášanej najmä na stránkach periodika *Kassai Ujság*, voči Maďarskej národnej strane údajne KKSS zvolila taktiku hľadania kompromisov a prípadnej spolupráce.⁴²

Podľa Policajného riaditeľstva v Košiciach situáciu KKSS negatívne ovplyvnila rivalita s Maďarskou národnou stranou a už uvedené úmrtie biskupa Augustína Fishera–Colbrie 17. mája 1925.⁴³ I keď bol biskup Fisher – Colbrie štátnymi orgánmi charakterizovaný ako predstaviteľ maďarských záujmov v cirkevnej sfére, vzhľadom na jeho popularitu v Košiciach a okolí československá vláda nežiadala jeho odvolanie a až do svojej smrti výraznou mierou vplýval na politické dianie v Košiciach.⁴⁴

Dosiahnuť kompromis v spoločnom postupe s MNS nebolo pre kresťanských sociálov reálne. Odmietanie akejkoľvek spolupráce predstaviteľov KKSS s vládnymi stranami sa diametrálne líšilo od politickej línie Maďarskej národnej strany. Uvedený rozpor vystúpil do popredia v otázke agrárnych cieľ, ktoré presadzovala Republikánska strana a pre ktoré sa rozhodli hlasovať aj predstavitelia MNS. Predseda MNS J. Szent-Iványy zdôvodnil prekvapujúcu podporu najsilnejšej vládnej strane počas hlasovania o zavedení agrárnych cieľ záujmom maďarských roľníkov na Slovensku.⁴⁵ Periodikum *Kassai Ujság* však odmietlo argumenty J. Szent-Iványho a obvinilo predsedu MNS zo zrady „maďarskej národnej myšlienky“ v mene materiálnych výhod.⁴⁶ Redakcia zároveň spochybnila aj hospodársku výhodnosť cieľ pre mlynársky priemysel na Slovensku, v ktorom zaujímali významné pozície príslušníci maďarskej minority.⁴⁷ *Kassai Napló*, bagatelizovalo kritiku ako bezpodstatný, zlomyseľný útok, ktorého cieľom bolo poškodiť MNS.⁴⁸

⁴² ŠA Košice, p. Košice, f. Ž K, š. 102, č. 4299/1926 prez. Kresťansko-sociálna strana – činnosť, b. č.

⁴³ „Je jisté, že najvíce uškodila křesťanským socialistům maďarská národní strana a na východním Slovensku dosazení biskupa Čárského na biskupský stolec v Košicích a Bubniče v Rožnavě. Římsko katolické duchovenstvo maďarské národnosti patřilo vesměs do tábora křesťansko socialistického a bylo v jeho politických názorech podporováno biskupem Fisherem Colbriem. Jmenováním obou shora uvedených biskupů ztratila tato část kněžstva svoji hlavní podporu a v situaci, kterou vytvořila roztržka ve straně a utvoření se maďarské národní strany, neopovazuje se vystupovati tak otevřeně na politickém jevišti, kteráž to okolnost nemálo, možno říci z větší části zmenšuje vliv kněžstva na věřící, kteří pak volněji mohou se združovati ve stranách jim sympatičtějších“. ŠA Košice, p. Košice, f. Ž K, š. 102, č. 2161/1926 pr. Maďarská kresťansko sociálna strana – činnosť, b. č.

⁴⁴ Viac MIHÓKOVÁ, Mária. *Košický biskup ThDr. Augustín Fisher-Colbrie 1863 – 1925 Život a dielo*. Košice : Verbum, 1996.

⁴⁵ „Nevyvyšujeme hospodářské zájmy...tvrdíme však pouze tolik, že strádající chudý a zápasící člověk není schopen toho, aby byl udržovatelem národního sebevědomí...“ *Ujság*, 4. august 1926, č. 174, Proč jsme odhlasovali československá cla!, b. č. (Preklad ŠA K, f. Ž K, š. 110, b. č.)

⁴⁶ „Tyto smutné následky vládního stranictví Maďarské národní strany jsou tak zřejmé, že ostatně není ani zapotřebí dokazovati je energičtějším způsobem...Neboť to znamená tolik, že materie, hmota je přednější, nežli duše, idea. To znamená tolik, že obchodování se má postaviti před národní myšlenku...To znamená tolik, že chudý člověk nemá národního sebevědomí, pouze taková, který neživoří, který nezásadí se životem o živobití, který je bohatý a nasycen. Szent-Iványy vtáhl tímto prohlášením do tábora stoupenců materializmu a vytýčil zásadu, „dáš – budeš mít“ jako vedoucí hvězdu politických zásad“. *Kassai Ujság*, 10. august 1926, č. 178, Katastrofální výroky Jozefa Szent-Iványiho o maďarské „národní myšlenke“, s. 2. (Preklad ŠA K, f. Ž K, š. 110, b. č.)

⁴⁷ „Odhlasování celního zákona má dále ještě jeden senzační výsledek, totiž černé nebezpečí československo-maďarské celní války, které vůbec nezasahuje členy združení německých zemědělců, zatímco zdejší Maďarstvo je bolestně dotčeno tím, že právě hlasováním poslanců Maďarské národní strany stal se z předlohy zákon, který se bolestně dotýká Maďarstva, který smrtelně zasahuje maďarský mouční trh, který donucuje maďarské zemědělce, aby hledali nový trh pro pšenici“, s. 2. *Kassai Ujság*, 10. august 1926, č. 178, Katastrofální výroky Jozefa Szent-Iványiho o maďarské „národní myšlenke“, s. 2. (Preklad ŠA K, f. Ž K, š. 110, b. č.)

⁴⁸ „Tisková kancelář Maďarské národní strany oznamuje: Jeden košický časopis od jisté doby uveřejňuje s tendenčním osvětlením vnitropolitické události, jakož i politiku Maďarské národní strany. Maďarská národní strana těmto

Po voľbách konštantnou ideologickou platformou KKSS v snahe získať sympatie obyvateľov Slovenska aj mimo maďarskú komunitu bol argument, že len v spolupráci všetkých národností je možné zabezpečiť prosperitu etnicky heterogénnej slovenskej spoločnosti. Koncept jednoty „praobyvateľov Slovenska“ mal oslabiť asimilačný tlak českých migrantov, ktorí zaujímali na Slovensku výrazné postavenie v administratíve, školstve a politickom dianí.⁴⁹ Tento cieľ, deklaroval G. Szülló, bude možné realizovať len dosiahnutím autonómie Slovenska. Predseda KKSS zdôraznil jednotný postup Slovákov, Maďarov a Nemcov na Slovensku, ako nevyhnutnú podmienku prosperity Slovenska v prejave na zhromaždení konanom 26. januára 1926 v Nitre.⁵⁰ G. Szülló však priznal, že jednotný postup pri českej dominancii narážal na hlboké prekážky nielen medzi Slovákami a Maďarmi, ale dokonca aj medzi samotnými Slovákami a Maďarmi.⁵¹ V záverečnej časti prejavu G. Szülló deklaroval, že údajná asimilačná politika štátneho aparátu ČSR predstavovala väčšie nebezpečenstvo pre Slovákov ako pre Maďarov, pretože práve jazyková príbuznosť oboch národov uľahčila šíriť český jazyk v slovenskom prostredí a rastúcej českej komunite na Slovensku umožnila šíriť vplyv českej kultúry.⁵²

Rozhodnutie zotrvať v opozícii potvrdili predstavitelia KKSS počas zasadnutia výkonného výboru strany v Košiciach 3. novembra 1926. G. Szülló, ktorý predsedal zasadnutiu, opätovne zdôraznil, že v otázke maďarského národného povedomia nebude akceptovať politiku kompromisov.⁵³ V závere zasadnutia výbor schválil rezolúciu, v ktorej potvrdil opozičnú politiku KKSS.⁵⁴

útočným článkům nepřičítá žádnou politickou důležitost neb významnost neboť zná taktiku dotyčného časopisu a ví, že mezi jeho politické metody patří též klevety, jakž i rozsévání třenic mezi maď. národní a křesť. soc. stranou a proto nemá ani v úmyslu pustiti se do polemiky a takovým časopisem...Pozn. Časopisem o kterém se K. Napló zmiňuje je Kassai Ujság.“ Kassai Napló, 8. október 1926, č. 227, Maďarská národní strana vědomá si své pravdy, neodpovídá na tendenční útoky tisku. (Preklad ŠA K, f. Ž K, š. 110), b. č.

⁴⁹ K školskej politike štátnych orgánov vo vzťahu k maďarskej minorite viac GABZDILOVÁ Soňa. *Možnosti a obmedzenia. Vzdelávanie v jazyku maďarskom na Slovensku 1918 – 1938*. Košice : CSPV SAV, SVÚ, 2017.

⁵⁰ G. Szülló prehlásil: „Mně jako starousedlíkovi zbývá pouze jediná snaha: abych mohl uskutečniti první požadavek za nímž stojíme a který je kardinální stěžejí křesťansko sociální strany, totiž, aby Slovensko patřilo slovenskému obyvatelstvu. My členové křesťansko sociální strany...můžeme zde bydlicím staro usedlíkům jenom tenkrát připraviti šťastnější život, když...budeme mít autonomii a sami si budeme řídití naše osudy“. *A Nép*, 3. október 1926, č. 40, Velkolepý projev zemského sociálního svazu v Nitre, (Preklad ŠA K, f. Ž K, š. 102), s. 4.

⁵¹ „V této snaze byly velikou překážkou nesváry mezi starousedlíky. Vidím, že Slovák nenávidí spíše Slováky, kteří jsou jiného politického přesvědčení. Tak je to i u Němců a tak je to žel i u Maďarů. Nezavírám oči nad faktem, že na Slovensku žijící Maďaři jsou zdánlivě rozdělení, neboť se stalo, co bych byl nevěřil jakživ, to, že ve volbách nešli Maďaři společně, ale bojovali jeden proti druhému“. *A Nép*, 3. október 1926, č. 40, Velkolepý projev zemského sociálního svazu v Nitre, (Preklad ŠA K, f. Ž K, š. 102), s. 5.

⁵² „Táži se však zda-li není slovenský lid utiskován ve svém národním národním citení zde v pravěké zemi nehrozi Slovákům větší nebezpečí počestěním, nežli všem ostatním národnostem?...Dnešní krise Slovenska je veliká. Maďarská řeč nepodobá se české, znalost teto nemůže tudíž zničití maďarskou řeč; ale česká je podobná slovenské – jelikož děti jsou ve školách vyučovány ne po slovensky, nýbrž česky - splní se to co mnozí hlásají, to tíž že Slováci nebudou samostatným lidem, nýbrž pouze mluvnickou odrodou Čechů“. ŠA K, f. Ž K, š. 102. *A Nép*, 3. október 1926, č. 40, Velkolepý projev zemského sociálního svazu v Nitre, (Preklad ŠA K, f. Ž K, š. 102), s. 8.

⁵³ „...vytrvám v dnešní situaci při politice, kterou nepřestanu hlásati, t. j. že stoje na podkladě zákona a lpěje na našich právech, daných nám menšinovými smlouvami, budu neustále...požadovati menšinova práva, která nám jako menšině patří, tato budu hlásati, když nám bude ukřivděno a nikdy za žádných okolností nebudu smlouvatí za nějaké momentální hmotné výhody tam, kde by to mohlo znamenati potlačení našeho národního sebevědomí a oslabení rasového rázu naší menšiny. ...my, křesťansko sociální strana jsme proniknuty vědomým toho, že z našich práv nepopustíme. Budou-li nás chtítí počestítí, budeme se proti tomu brániti, dokud nám dá Bůh síly; není-li jiné, nežli pasivity, tedy pasivitou“. ŠA K, f. Ž K, š. 102, č. 18552/1926 přes. Maďarská křesťansko-sociální strana – činnost, s. 3.

⁵⁴ „Výbor schvaluje...stanovisko parlamentních zástupců strany, poslanců a senátorů...že program vlády neposkytuje žádné záruky, že skuteční rovnoprávnost národních menšin a není tedy vážné pohnutky ke změně dosavadního

Nekompromisné opozičné stanovisko KKSS znemožnilo dohodu s Maďarskou národnou stranou. Potvrdil to aj neúspech rokovaní oboch politických strán v Bratislave v novembri 1926.⁵⁵ Predstavitelia KKSS kritizovali Maďarskú národnú stranu aj v roku 1927, menovite snahu J. Szent-Iványho uzavrieť dohodu so stranami vládnej koalície.⁵⁶

Akúkoľvek možnosť KKSS uzavrieť dohodu o spoločnom postupe s ľudovou stranou voči vládnej koalícii ukončil vstup ľudákov do vlády. *Slovák* v bombasticky ladenom článku z pera Andreja Hlinku vysvetľoval dôvody nečakaného rozhodnutia a charakterizoval opustenie opozičnej politiky ako víťazstvo Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v boji za väčšiu nezávislosť Slovenska v rámci republiky.⁵⁷

Nasledujúce udalosti ukázali, že rozhodnutie HSLS bolo Pyrrhovým víťazstvom. Strana stratila priazeň svojich stúpencov bez toho, aby dosiahla reálnu zmenu politických pomerov na Slovensku a vrátila sa k opozičnej politike. KKSS aj MNS v nasledujúcom období lavírovali medzi vzájomnou kritikou a pokusmi o vytvorenie jednotnej politickej platformy. Rozdiely v sociálnej, kultúrnej a konfesionalnej kompozícií ich voličov, ako aj konflikty medzi predstaviteľmi oboch strán boli príliš hlboké a až do roku 1936 sa obidva politické subjekty odmietali zjednotiť.

---

politického smeru strany kresťansko sociálni.“ ŠA Košice, p. Košice, f. Ž K, š. 102, č. 18552/1926 přes. Maďarská kresťansko-sociální strana – činnost, s. 10.

⁵⁵ Podľa *Kassai Ujság*, „Sotva by mohl kdo vážně doufati, že se podaří naléztí takovou platformu, na které by bylo možno upravití další společnínost obou stran a poměr jedné k druhé...Považovali jsme za zcela jisté, že křesť. soc. strana a její předák Geza Szűllő, tešící se vážnosti na mezinárodních fórech, nemůže schvalovati reálně politický směr, inaugurovaný Maďarskou národní stranou a Josefem Szent-Iványm, poněvadž reální politika přinesla doposud změny jen na osobnostním poli, zůstala však bezúčelnou v záležitosti všech těch předmětných požadavků, které Maďarská národní strana ještě před týdnem předložila ministerskému předsedovi Švehlovi...“ *Kassai ujság*, 25. november 1926, č. 266, Bezvýsledná společná konference maďarských stran, (Preklad ŠA K, , f. Ž K, š. 110).

⁵⁶ V správě miestnemu župnému úradu, datovanej 15. februára 1927 Policajné riaditeľstvo v Košiciach uviedlo, že „Maďarští křesť. socialisté vyvinují v poslední době zvýšenou agitační činnost a snaží se, aby si svoje pozice, značně Maďarskou národní stranou oslabené, uchováti. Ku své agitaci využívají současných udalostí a to vstupu slovenské lidové strany do vlády, vyjednávání Szent-Iványho s vládní většinou, nezapomínaje při tom na různé aféry...Přes to, že křesť. socialisté jsou si dobře vědomí své slabosti a osamělosti, hlásají neustále, že svoji politickou líní neopustí a setrvají v naprosté opozici“. *ŠA K, f. PR K, š. 5, č. 2325/27, Křesťansko-sociální strana – činnost, s. 1, 3.*

⁵⁷ „*Alea jacta! Tedy rozhodnutí padlo, ideme do vlády, aby sme hájili to, čo nám je svätým, veľkým a životným. Ideme hájiť republiku a konsolidovať pomery. Ideme hájiť celistvosť a nedotknuteľnosť Slovenska. Ideme hájiť národ, jeho svojráznosť. Ideme hájiť pittsburgskú dohodu v jej celku i čiastkach. Ideme hájiť autonómiu Slovenska...Ideme do boja ako víťazi. Zasiati sme semeno autonómne, vydobili rešpekt a celistvosť Slovenskej Krajiny*“. *Slovák*, 19. január 1927, č. 13, Vstúpili sme do vlády, s. 1.

Pramene a literatúra

Archívy

Slovenský národný archív Bratislava

- fond Policajné riaditeľstvo Bratislava

Štátny archív Košice

- fond Policajné riaditeľstvo Košice
- fond Župa košická

Dobová tlač

A Nép, 1926

Kassai Napló, 1926

Robotnícke noviny, 1923, 1925

Slovák, 1924, 1925, 1927

Slovenský denník, 1925

Slovenský východ, 1922

Ujság, 1926

Vôľa ľudu, 1923, 1924, 1925

Publikované pramene

Československá statistika – svazek 31, Řada I. (volby sešit 2). Volby do poslanecké sněmovny v listopadu 1925, Tab. Č. 2, Praha 1926, s. 9.

Literatúra

BARTLOVÁ, Alena. Návrhy slovenských politických strán na zmenu štátoprávneho usporiadania ČSR v rokoch 1918 – 1935 a zapojenie HSĽS do vládnej koalície v rokoch 1927 – 1929. In ZEMKO, M. – BYSTRICKÝ, V. (eds.) *Slovensko v Československu (1918 – 1939)*. Bratislava : VEDA, 2004.

BROKLOVÁ, Eva. *Československá cdemokracie. Politický systém ČSR 1918 – 1938*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1992.

DULOVIČ, Erik. Realizácia štátnej politiky županov Košickej župy v rokoch 1923 – 1928. In *Historický časopis*, 2005, 52, č. 4.

GABZDILOVÁ, Soňa. Vzdelávanie maďarskej minority v materinskom jazyku. In Gabzdilová Soňa (Ed.) *Vybrané aspekty postavenie maďarskej minority na Slovensku v rokoch 1918 – 1929*. Košice : Spoločenskovedný ústav, 2011, s. 124-147.

HARNA, J. Straníckopolitický systém v Československu v letech 1918 – 1938. In MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel (eds.). *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československo 18861 – 2004. I. Díl: Období 1861 – 1938*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2005.

HOBBSAWM, Eric. The Nation as invented Tradition. In HUTCHINSON, John – Smith D. Anthony (eds.) *Nationalism*. Oxford. New York : Oxford University Press, 1994.

MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel (eds.). *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československo 18861 – 2004. I. Díl: Období 1861 – 1938*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2005.

MAREK, Pavel. Politické strany maďarské menšiny. In MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel (eds.). *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československo 18861 – 2004. I. Díl: Období 1861 – 1938*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2005.

MIHÓKOVÁ, Mária. *Košický biskup ThDr. Augustín Fisher-Colbrie 1863 – 1925. Život a dielo*. Košice : Verbum, 1996.

OLEJNÍK, Milan. *Politické a spoločenské aktivity maďarskej minority v prizme štátnych orgánov a dobovej slovenskej tlače (1918 – 1929)*. Košice : Spoločenskovedný ústav SAV, 2011.

SETON – WATSON, R.W. *Slovensko kedysi a teraz*. Praha : Orbis, 1931.

SIMON, Attila. *The Hungarians of Slovakia in 1938*. New York : Columbia University Press, 2012.